Penny Haw
PRVNÍ ŽENA
ZA VOLANTEM
KLOKAN

edice

Copyright © 2023 by Penny Haw
Originally published in the United States by Sourcebooks, LLC.
www.sourcebooks.com
All Rights reserved.
Translation © Jaroslav Žerávek, 2025
Copyright © Alpress, s.r.o.

Všechna práva vyhrazena.
Žádnou část knihy není dovoleno užít
nebo jakýmkoli způsobem reprodukovat bez písemného
souhlasu držitele práv, s výjimkou krátkých citací
nebo odkazů, které tvoří součást kritického hodnocení.

Z anglického originálu WOMAN AT THE WHEEL
vydaného v roce 2023 nakladatelstvím Sourcebook Landmark,
an imprint of Sourcebook,
přeložil Jaroslav Žerávek
Redakční úprava Kateřina Duchoňová
Grafická úprava obálky Filip Šmalec
Vydalo nakladatelství Alpress, s. r. o., Frýdek-Místek,
v edici Klokan, 2025
shop@alpress.cz
Vydání první

ISBN 978-80-7695-425-0

Claudii.
Ať tvoje nápady navždy jiskří
a tvoje srdce věčně tančí.

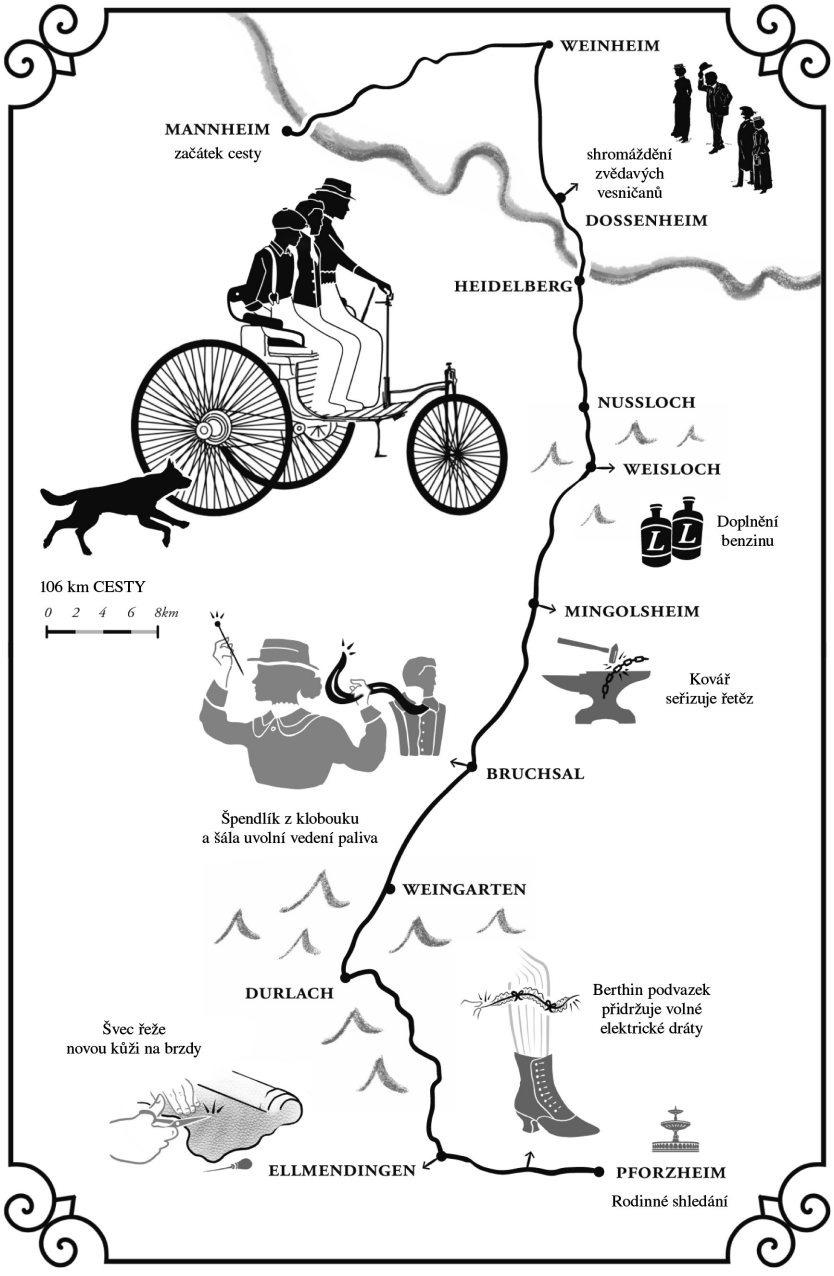
WEINHEIM
MANNHEIM
začátek cesty
shromáždění
zvědavých
vesničanů
DOSSENHEIM
HEIDELBERG
NUSSLOCH
WEISLOCH
Doplnění
benzinu
106 km CESTY
0 2 4 6 8km
MINGOLSHEIM
Kovář
seřizuje řetěz
BRUCHSAL
Špendlík z klobouku
a šála uvolní vedení paliva
WEINGARTEN
DURLACH
Berthin podvazek
přidržuje volné
elektrické dráty
Švec řeže
novou kůži na brzdy
ELLMENDINGEN
PFORZHEIM
Rodinné shledání

KAPITOLA 1

1859

Pforzheim, Německo

Bylo mi deset let, když jsem narazila na čtyři slova, která mi změnila život.

Tou dobou už moji rodiče, Karl a Auguste Ringerovi, měli sedm dětí. Ten počet se ještě zvýšil na devět poté, co se roku 1862 narodila Thekla a po ní v roce 1864 Julius. Vzhledem k tomu, jak pracovně vytížený byl náš otec jako hlavní stavitel ve Pforzheimu, je až s podivem, že měl ještě vůbec energii, aby nás tolik zplodil. Jenže *Vater* si na to evidentně čas našel.

Tou dobou už Pforzheim v myslích lidí natolik pevně zakotvil jako centrum německého šperkařského a hodinářského průmyslu, že mu to vysloužilo přezdívku „Zlaté město“. Jenže kromě toho tady, na severním okraji Černého lesa, vládl také ruch v souvislosti s přípravami na začlenění do železniční trati Karlsruhe–Mühlacker. My, přivyklí v ulicích pohledu na kličkující obchodníky, kteří na kapesních hodinkách kontrolují čas, jsme si také stále více zvykali na sílící rachot vozíků a povozů přivážejících materiál na stavbu nového dopravního systému.

Jednoho dne *Vater* se svými kolegy vycházel z pracovny a všichni byli zabraní do hovoru o budoucím významu železnice, nejen pro Pforzheim, ale také pro Německo. Já stála v polovině schodiště, když jsem je slyšela souhlasit, že vlak je mnohem více než jen dopravní prostředek.

„Mnoha lidem otevře nové světy," pronesl nejvyšší a nejštíhlejší muž mezi nimi. A zatímco kráčeli ke dveřím, vysvětloval, že cestovat na koni a kočárem si mohli dovolit pouze bohatí a mocní, kdežto lokomotiva umožní mnoha dalším snáze se pohybovat napříč celou zemí.

Vyhlédla jsem přes dřevěné zábradlí a spatřila, jak otec a ostatní přikyvují.

„Není důležité, že jen hrstka lidí rozumí tomu, jak to funguje," pokračoval muž. „Až lidé ztratí strach z lokomotivy a uvědomí si výhody, jaké nabízí, všechno se pro ně změní. Ostatně ty změny nastávají už dnes."

Následovalo další přikyvování a souhlasné bručení. Potom skupinka odešla a já osaměla s myšlenkami na davy mužů, žen a dětí, kteří nastupují do železničních vozů s cílem objevovat nové světy. Skutečně to *bylo* vzrušující.

Podnikání ve Pforzheimu opravdu vzkvétalo a *Vater* toho využíval naplno. Většinu dní odcházel ještě dřív, než svítání postříbřilo vody řeky Enz. Domů se vracel až po rozsvícení pouličních lamp. Ale když byl náš otec doma s matkou, sourozenci a se mnou v tom velkém elegantním domě, který pro nás postavil, byl velkorysý a laskavý. *Vater* byl také sdílný, či spíš zaujatý sám sebou, a rád hovořil převážně o své práci.

Na zdlouhavé proslovy o jeho klientech (většinou bohatých), projektech (převážně komplikovaných), stavebních materiálech (obvykle nákladných) a nových postupech (vždy skvělých) reagovaly matka a sestry nevýrazným mumláním a přikyvováním. Moji bratři byli ještě příliš malí na to, aby předstírali zájem. Ovšem mě otcova práce a příběhy o ní fascinovaly. Naslouchala jsem, dokud hovořil, přerušovala jsem ho, abych si vyžádala další detaily a kladla otázky, kterým se on ani nevyhýbal, ani na ně neodpovídal s netrpělivostí.

Často jsme se my dva tak pohroužili do hovoru, že jsme si toho, že ostatní odešli, všimli teprve, až oheň pohasl a začalo nám být chladno. Jejich lhostejnosti jsem nerozuměla. Jak

bylo možné, že je neuváděly v úžas budovy, které *Vater* vytvářel, lidé, s nimiž se setkal, nebo úloha, kterou hrál v rozvoji Pforzheimu? Znal lidi, kteří zakládali továrny, vynalézali nástroje a projektovali stroje. Pozoroval budoucnost světa jako její přímý účastník. Mně to přišlo vzrušující. Nezájem matky a sourozenců jsem nechápala. Na druhou stranu můj zájem o otcovu práci a jeho dychtivost ho uspokojit mezi námi, jak jsem byla přesvědčená, vytvářely zvláštní pouto.

„Stavba domů, továren, obchodů a kostelů je jen část mé práce," popisoval jednou odpoledne, asi týden po tom, co jsem ho zaslechla hovořit s kolegy o lokomotivě, zatímco jsem šla vedle něj po Karl-Friedrich Straße. „Jsem také znalec. To znamená, že musím hodnotit práci jiných stavitelů."

„Proč to musíš dělat?" přestala jsem poskakovat, abych srovnala krok s jeho.

„Protože když se budovy nestaví pečlivě, zřítí se. Znalec kontroluje kvalitu práce," vysvětloval.

„Jaké věci musíš kontrolovat?" zeptala jsem se a všimla si až příliš pozdě hromádky čerstvých koňských koblížků na dlažbě. Jen vzácně jsem otce doprovázela na obchodní schůzky. Ve svém vzrušení jsem zapomněla na matčino pravidlo, že bychom *vždy* měli chodit po chodníku. Budu si muset očistit boty, než si všimne důkazu mé nedbalosti.

Vater si sundal klobouk a ovíval si jím růžové tváře. S blížící se šedesátkou a obtěžkaný břichem, které jako by se s každým dnem zvětšovalo, už nebyl křepký ani rychlý jako dřív.

„Vysvětlím ti to, až tam budeme," řekl.

Mlčky jsme pokračovali dál, přes malý most k náměstí, kde byly chodníky plné odpoledních nakupujících a po cestách rachotily drožky a povozy. A pak konečně, po chůzi tišší boční ulicí, jsme zahnuli za roh k našemu cíli. *Vater* se zastavil v otevřených dveřích, břicho se mu zvedalo a klesalo, jak

si zhluboka plnil a vyprazdňoval plíce. Budovu, klenotnickou dílnu, kterou rozšiřovali, tvořily dvě velké místnosti. Všude byly cítit cihly a dřevo, ale až na několik nástrojů opřených o zeď a nízkou hromadu prken na podlaze zely místnosti prázdnotou.

„Proklatá fyzická činnost," zabručel *Vater*. „Příště rozhodně pojedu drožkou."

Když se konečně vydýchal, zvedl hůl a ukázal na podlahu. „První věc, kterou zkoumám, jsou základy. Bez solidních základů je budova ztracená."

Pak otec pokračoval v popisu své práce inspektora. Vysvětlil, jak se počítá hmotnost, již musí unést zdi, a jak je podle toho stavitelé vyztuží. *Vater* mi objasnil, jak se vsazují okenní rámy, zarovnají hrany a utěsní podlahy. Ukázal na trámy a popsal, jak se vybíraly sloupy a prkna.

Následovala jsem ho do druhé místnosti a držela se blízko něj, aby mi neuniklo ani slovo. Pokračoval ve vysvětlování, dokud ho nepřerušili dva muži, kteří vešli do místnosti. Oba byli v lesklých botách, kloboucích a tmavých oblecích střižených tak přesně, že je mohli mít namalované na těle.

„Zůstaň tady," řekl *Vater*.

Všichni si podali ruce a vyměnili pár slov, než je otec odvedl do první místnosti. Šla jsem za nimi, tentokrát s odstupem. Mladší z mužů držel v ruce zápisník, a zatímco otec hovořil, dělal si tužkou poznámky. Zahřálo mě, že muži – třebaže ve svém nákladném oblečení doplněném hodinkami se zlatými řetízky, které se jim pohupovaly u boků, vypadali významně – pozorně poslouchají a přikyvují. Slova mého otce měla váhu.

Mladší z mužů vypadal zvlášť zaujatý, nakláněl se k mluvícímu otci a pak si značil jeho slova do zápisníku. *Co si to píše?* přemýšlela jsem. Ať už měl jakoukoli roli, tvářil se důležitě. Představovala jsem si, jak kráčím za otcem po jeho staveništích, dělám si poznámky k tomu, co vidím, a kladu

mu otázky, když si nejsem jistá. Taky budu důležitá. Budu dělat něco užitečného. Otce jsem zahlédla si něco zapisovat pouze jednou, krátce poté, co *Mutter* porodila před čtyřmi lety Erwina. Když jsem procházela kolem pracovny, viděla jsem otce s brkem v ruce skloněného nad stolem. Jakou roli hrály v jeho práci zápisky? Byla jsem zvědavá a rozhodla jsem se, že se při nejbližší příležitosti vplížím do jeho pracovny – sami jsme tam chodit nesměli – a zkusím objevit jeho poznámky. Pokud mám pomáhat otci s jeho prací, musím vědět, co si potřebuje psát.

Asi o hodinu později můj otec vděčně vydechl, když mu starší z obou mužů nabídl, že nás domů odveze ve své drožce. Když jsme nastupovali, prohlížela jsem si vůz s novým zaujetím. *Jak ho vyrobili?* Vyžadovalo jeho vytvoření stejnou obezřetnost, jež byla nutná u dílny, kterou jsme právě zkontrolovali? Dávalo to smysl, protože drožka musela být pevná, aby uvezla cestující na silnicích, jež byly často rozježděné a kamenité. Zadívala jsem se na petlici, která držela dvířka zavřená, a žasla nad tím, že někoho napadlo ji na drožku namontovat. Byl to kovář nebo tesař? Zatímco jsme se vraceli po Karl-Friedrich Straße, sledovala jsem budovy novýma očima. Fascinovalo mě, že vytvoření každé z nich vyžadovalo takovou spoustu úvah, znalostí a dovedností. Jak zajímavý byl život. Kolik bylo potřeba se toho naučit a udělat.

„Vzal sis do práce svého miláčka?“ vzhlédla *Mutter* od práce, když jsem o krátkou chvíli později vešla za otcem do přijímacího pokoje.

Ztěžka usedl do jednoho ze svých oblíbených plyšem čalouněných křesel u dveří a opřel si hůlku o koleno. „Jenom rychlá prohlídka nedaleko.“ Vzhlédl. „Byla jediná, komu se chtělo jít.“

Moje starší sestry Emilie a Elise seděly matce po boku, každá z jedné strany, s hlavami skloněnými nad velkým

kusem bílého plátna, do něhož mlčky zapichovaly jehlu s nití. Vzhledem k tomu, že jim bylo patnáct a třináct, podle matčina názoru už měly nejvyšší čas, aby dokončily svou výbavu.

„Měla by se začít připravovat na svoji budoucnost stejně jako její sestry," pronesla *Mutter* s pohledem upřeným na své vlastní šití.

Karl, který byl o necelý rok mladší než já, seděl Emilii u nohou a rozmotával klubko bavlněné příze. Tři nejmenší sourozenci – Herbert, Erwin a Amelia – byli s chůvou nahoře.

Mutter pohlédla na Karla. „Tys nechtěl jít s otcem, synku?"

„Měl jsem práci," odpověděl a zvedl bavlnu. „Půjdu s tebou příště, tatínku."

„To bys měl," řekla jsem. Přitáhla jsem si stoličku a posadila se k sourozencům. „Je to *tak* zajímavé. *Vater* ti ukáže, jak se kopou a plní základy a jak tesaři tvarují dřevo, aby do sebe trámy zapadly a držely pohromadě."

„Co to máš na botce, Bertho?" zeptala se matka.

Zkřížila jsem nohy, aby čistá bota zakryla tu špinavou, a zasunula je pod stoličku.

„Na to už je pozdě," zamračila se káravě. „Běž si to očistit."

Emilie zachytila můj pohled a zavrtěla hlavou.

Když jsem mířila k umývárně nádobí, všimla jsem si, že dveře otcovy pracovny jsou dokořán. Znovu se mi vybavil ten muž se zápisníkem. Protože všichni byli teď v přijímacím pokoji, nastal vhodný čas, abych se vkradla do pracovny, nahlédla do otcových záznamů a zjistila, jaké zapisování mě čeká, až s ním budu jednoho dne pracovat.

Pracovna – s velkým tmavým stolem a barevně sladěnou židlí na vínově červeném koberci – byla střídmě zařízená. Za stolem visely zlaté hodiny ve skříňce, která byla ze stejného tmavého dřeva jako ostatní nábytek. Místo řady knih a záznamů, jež jsem očekávala, bylo na malé komodě u zdi jen několik srovnaných hromádek dopisů. Na otcově stole

neleželo nic, jen brk, kalamář a v kůži vázaná Bible, ze které nám někdy nahlas po večeři předčítal.

Přešla jsem ke stolu a jen tak otevřela těžké desky knihy. V myšlenkách jsem byla jinde. Vodítka, která, jak jsem doufala, v pracovně najdu, neexistovala. Musím se na roli toho zapisovače zeptat otce. Bezmyšlenkovitě jsem obrátila list. Na jednu z prvních prázdných stránek Bible napsal *Vater* modrým inkoustem svoje jméno, *Karl Friedrich Ringer*. Když jsem obrátila list, spatřila jsem, že si zapsal data narození každého ze svých dětí v pořadí, jak jsme přišli na svět. Jela jsem prstem po jeho pavoukovitém písmu a četla.

Emilie Auguste Louise Ringerová, narozena 11. prosince 1845
Elise Mathilde Miethe Ringerová, narozena 3. června 1847

Přestala jsem číst a zatajila dech, když jsem došla ke třetímu řádku. U záznamu o mém narození byl dodatek.

Cäcilie Bertha Ringerová, narozena 3. května 1849. Bohužel zase jenom děvče.

Zírala jsem na ta slova. Srdce jako by mi tlouklo současně s hodinami, ale hlasitěji. Na okamžik jsem zavřela oči v naději, že až je otevřu, zjistím, že jsem si ten dodatek jen představovala. Nepomohlo to, byl pořád tam.

Bohužel zase jenom děvče.

Opřela jsem se o stůl. Dřevo bylo tvrdé a studené. Veselá zvídavost, která mě do tohoto pokoje přivedla, se vytratila společně se silou v mých nohou. Myšlenky mi hlavou vířily různými směry, ale vrátily se zpátky se stejným závěrem. Můj příchod na svět byl pro otce zklamáním. Naše pouto bylo jen klam. Žádné zvláštní spojení neexistovalo.

Bohužel zase jenom děvče.

I ten inkoust na těch čtyřech slovech byl těžší, jako by jím z brku na stránku pronikl hustý a trvalý žal mého otce.

Jenom děvče.

Co tím *Vater* myslel? Nebyla jsem přece žádné *jenom.* Byla jsem Bertha. Byla jsem děvče, které mu naslouchalo, když nám připomínal – a to často –, jak ho vychovali jako syna pastora – chudého a nevzdělaného – a jak své podnikání vybudoval od nuly. Popisoval, jak se nedal ničím vyrušit od svého cíle, dokud nezískal majetek, pověst a dostatek budoucích projektů, aby mohl na svůj seznam úkolů přidat položku *najít si mladou ženu a založit rodinu*. Tvrdá práce a trpělivost, jak říkal, se mu vyplatily – a i když měl už hodně po čtyřicítce, než nastal čas, aby se věnoval rodinným záležitostem – podívejte se, jak dobře si žijeme. Nebýt jeho odhodlání, *Vater* by pro nás nedokázal vybudovat tento domov, nemohlo by o nás pečovat služebnictvo a neposlal by nás do školy. Tolik jsem ho pro to obdivovala. Tolik jsem toužila být jako on. Nikdy předtím by mě nenapadlo, že to nebude možné. Ale teď, poté, co jsem si přečetla že jsem *jenom děvče*, jsem viděla, jak jsem byla hloupá.

Místo abych šla do umývárny a očistila si botku, vydala jsem se na dvorek pro Affii. Otec ji koupil asi před rokem, aby pomohla udržovat stáje a sýpku bez myší. Byl to opičí pinč. A svým krátkým vousatým čumákem, nadýchanou srstí na hlavě, jasnýma očima a hravým, zvídavým chováním opravdu připomínala opičku.

Když tehdy s tou malou černou chlupatou kuličkou *Vater* dorazil domů, přísně zdůrazňoval, že štěně má praktické využití, a trval na tom, že je nesmíme hýčkáním rozmazlit.

Jenže otec býval často pryč a Affie si kolem tlapky omotala jak matku, tak nás děti. Proto byla jen malá šance, že se ze psa mazlíček nestane. A skutečně netrvalo dlouho, a pokaždé když byl otec v práci, Affie vesele pobíhala po domě. V okamžiku, kdy její bystrá ouška zaslechla klepot otcovy hole na chodníku před domem, fenka vyskočila, vyrazila chodbou a zmizela v umývárně nebo na dvoře. I když ležela natažená před krbem a podřimovala, její sluch

ji nikdy nezklamal. Byli jsme přesvědčení, že *Vater* nemá o pobytu psa v domě tušení.

Když jsem vyšla na dvůr a zavolala, Affie přiběhla. Popadla jsem ji do náruče a opatrně se vykradla po schodech do ložnice, kterou jsem měla společnou s Elise. Pes pohlédl významně ke dveřím, když jsem ho položila na postel.

„Já vím, že je doma, ale je teď unavený a nahoru nepůjde," řekla jsem a zavřela dveře.

Affie sklopila plochý čumák k potahu na posteli, začenichala, udělala tři kolečka a stočila se do klubíčka. Já jsem se natáhla vedle ní a pohladila ji po ohnutém hřbetě.

„Ty nejsi *jenom* pes, Affie," zašeptala jsem. Nedokázala jsem otcova slova dostat z hlavy. „Nic takového bych si nikdy nemyslela ani nenapsala. A přitom já jsem *jenom děvče*. Můžu chodit do školy, vědět víc než Karl a chtít pomáhat otci s jeho prací, ale jsem *jenom děvče* a s tím nic nenadělám."

Pes si povzdychl.

„Asi bych měla začít pracovat na své výbavě. Tak se mnou bude spokojená aspoň *Mutter*."

Affie zvedla hlavu, uši napřímené. Ozvalo se lehké zaklepání na dveře.

„Bertho, už je skoro čas večeře. *Mutter* vzkazuje, že se máš umýt a přijít dolů," ozvala se Elise.

„Není mi dobře. Už jsem v posteli," zavolala jsem a přetáhla přes Affii a sebe malou přikrývku.

Elise otevřela dveře. „Mám říct matce, aby za tebou přišla?"

„Ne. Jenom mě trochu bolí hlava. Potřebuju se vyspat. Do rána to přejde."

I když *Vater* nenapsal *jenom děvče* vedle Emiliina a Elisina jména, platilo to pro ně taky, že? Věděly o našem nižším postavení? Pokud ano, vadilo jim to? Nebo byl *Vater*, když se narodily, ještě pořád tak uchvácen novinkou, že se stal otcem, že nezažíval stejné zklamání jako při mém příchodu?

„Já Affii vidím, Bertho,“ pronesla moje sestra zvesela.

„Zahřívá mě. Prosím, neříkej nic otci.“

Elise přistoupila ke mně, přiložila mi prsty na čelo a pohlédla na mě přimhouřenýma očima. Pousmála jsem se. *Mutter* říkala, že Elise a já jsme se spřátelily v okamžiku, kdy mi jako jednoletému batoleti pomohla vylézt z kolébky na okno v dětském pokoji. Teď pohladila přes přikrývku psa. Na noze jsem cítila, jak Affie pomalu zavrtěla ocasem.

„Proč bych to dělala?“ zeptala se Elise na odchodu a tiše za sebou zavřela dveře.

KAPITOLA 2

1861

Pforzheim, Německo

Tak jako se Elise nikdy nezmínila, že Affie byla tu noc v našem pokoji, já jsem se zase nepřiznala, co jsem spatřila vepsané otcovou rukou v Bibli. Nějakou chvíli jsem to těžce nesla, a podobně jako když vás něco svědí tolik, že ze všech sil toužíte si to poškrábat, tak byly chvíle, kdy jsem ze všeho nejvíce toužila svěřit se se svou bolestí. Jenže čeho bych tím dosáhla? Copak by se to svěřené utrpení nějak zmírnilo? A tak jsem mlčela. Místo toho jsem pozorně sledovala otce a pátrala po známkách toho, že je se mnou nespokojený. Žádné jsem neodhalila. Někdy jsem si říkala, jestli jsem si ta slova nepřečetla jen ve svých představách. Pak jsem prošla kolem pracovny, viděla tu knihu, velkou a hmatatelnou, a znovu do mě jako bič uhodila chladná realita.

Moje hanba zůstala tedy jen moje, ale má láska k otci tím nijak neutrpěla. Celý život mi na něm záleželo, a když odezněl šok z jeho slov – a časem k tomu došlo –, moje láska zůstala. A stejně tak i můj zájem o jeho podnikání. *Vater* neměl tušení, že se něco změnilo, a kdykoli jsem dávala pozor, zasypával mě detaily, po kterých jsem lačnila. Jeho projekty mě fascinovaly, a když mluvil, natolik mě pohltily, že se ze mě otázky valily jako vodopád při povodni. I kdybych náhodou chtěla trucovat, moje zvídavost to nedovolila. Byla jsem pořád Bertha. Bez ohledu na to, že jsem byla *jenom děvče*.

A tak se stalo, že téměř dva roky se nic kolem mě zdánlivě neměnilo. Ovšem když jsem se nad tím zamyslela, věděla jsem, že se změnilo úplně všechno. Pak *Vater* začal pravidelně brát s sebou do práce Karla.

„Vím, jak je to pro tebe těžké," řekla *Mutter*, když ke mně přistoupila jednou ráno v hale.

Vater s Karlem se zavřeli v pracovně, nejspíš tam studovali stavební plány na sklep, který mi otec popsal o několik týdnů dříve. Škola byla přes léto zavřená, a ačkoli jsem už začala pracovat na své výbavě, neměla jsem chuť sedět doma. Chystala jsem se jít do přijímacího pokoje a pokusit se vylákat Elise na procházku kolem řeky. Matčina poznámka mě zaskočila.

„Jak to myslíš?" zeptala jsem se.

Mutter mě vzala za ruce. Ačkoli to na ní ještě nebylo vidět, čekala Theklu. Prozradila nám to předešlého dne, když jsme s ní byly s Emilií a Elisou o samotě. *Vater*, jak říkala, byl radostí bez sebe. Osmé dítě! Jak úžasnou ženu si vzal, prohlásil. *Jak vypadá unaveně*, pomyslela jsem si já. Byla sice o dvaadvacet let mladší než *Vater*, ale s každým dítětem, které přivedla na svět, jako by stárla o něco rychleji.

„Dělalo mi starosti, když otec rozhodl, že půjdete ty a tvoje sestry na střední školu. Varovala jsem ho, že to ve vás vyvolá neklid," prohlásila a očima hledala moje. „Tvoje sestry to, jak se zdá, nepoznamenalo, ale v tvém případě jsem měla očividně pravdu."

Nebylo to poprvé, co se zmínila o svých obavách. Ačkoli *Mutter* souhlasila, že pro děvčata je užitečné učit se francouzsky a anglicky – sama litovala, že neměla příležitost se oba jazyky naučit –, všechny ostatní předměty, které jsme ve škole měly, byly podle ní zbytečné. K čemu je ženám aritmetika, geometrie, biologie, fyzika, kaligrafie a účetnictví, když jejich povinností bude rodit děti a vést domácnost?

„Nejsem neklidná," snažila jsem se namítnout.

„Copak netoužíš zjistit, co se tam děje?“ kývla hlavou směrem k pracovně.

Sklopila jsem zrak. Dobře mě znala.

„Šla jsem pro Elise. Chtěla jsem se jít projít, než bude moc horko,“ vysvětlila jsem.

Její odpověď byla nečekaná. „Tak pojďme. Jen ty a já.“

Procházka s matkou bude kratší a pomalejší, než by byla se sestrou. Jenže tenhle nedostatek vynahrazovala skutečnost, že s ní budu o samotě, navíc mimo dům – to jsem ještě nezažila.

„Vezmu Affii,“ řekla jsem.

Matčin spontánní návrh, že mě doprovodí na vycházce, jsem sice nepředvídala, ale to, že odbočí na jih, sotva vyjdeme na ulici, už ano. Cesta od domu s ní nevyhnutelně vedla kolem jízdárny o blok dál.

Mutter nemluvila často o svém dětství, ale věděli jsme, že se narodila a vyrostla na statku, kde k jejím oblíbeným povinnostem patřila péče o zvířata. Rozuměla jim, milovala je a teď jí scházela. Nepochybně právě to byl jeden z důvodů, proč tolik rozmazlovala Affii a rozhodně taky proč si vybírala trasy, na kterých mohla téměř s jistotou spatřit co nejvíce zvířat pohromadě.

Blížily jsme se k jízdárně a na okraji hlavního padoku jsme zahlédly řádku drožek různých tvarů a velikostí. Uvnitř v dopoledním slunci podupávalo kopyty a švihalo ocasy několik řad koní. Některá zvířata vodili sem a tam, na dvou nebo třech jezdili kolem dokola. Shromáždění chovatelé, jezdci, povozníci a obchodníci občas přistoupili k některému z koní, přejeli mu rukou po pleci a nohou nebo mu rozevřeli pysky a nahlédli do tlamy. Vzduchem se nesly tiché hlasy, typické pro trhy, kde se probírají z různých úhlů kvalita a cena.

Čím blíž jsme byly, tím pach zpocených koní, kůže a prachu sílil. *Mutter* zvedla ramena a přidala do kroku. Když

jsme přicházely, došlo mi, že naše procházka dost možná u jízdárny skončí. A skutečně, dovedla Affii a mě k lavičce s dobrým výhledem na celý prostor a posadila se. Já se uvelebila vedle ní.

„To je hanoverský kůň," ukázala matka na grošovaného šedáka s širokou hrudí a svalnatými boky, kterého vedl muž v neuvěřitelně bělostných rajtkách. „Vyšlechtili ho v Holštýnsku z anglických plnokrevníků kvůli jejich schopnosti cválat dlouho a daleko, aniž se unaví."

Matka byla studnicí znalostí o zvířatech. Přimělo mě to k zamyšlení nad tím, co před chvílí poznamenala o vzdělání, kterého se dostává mým sestrám a mně.

„Když toho sama tolik víš, proč tě trápí, co nás tři učí ve škole? Copak vzdělávání, ať už probíhá kdekoli, není pořád vzdělávání?" zeptala jsem se.

Odpovědi jsem se nedočkala. Ale nevzdávala jsem to.

„V čem se liší naše vzdělávání ve třídě od toho, co ses naučila ty na statku?"

Nespustila zrak z koní. „To, co jsem se naučila já, mělo praktický účel. Kdybych nepotkala stavitele, mohla jsem se vdát za zemědělce. Potřebovala jsem se učit o zvířatech. Mělo to smysl. Většina z vašich předmětů vám jako manželkám a matkám nebude k ničemu."

„Takže my musíme šít a učit se, jak řídit služebnictvo a vést domácnost?"

„*Ja*, přesně tak," přitakala. „Všechno další, co se dívka naučí, je zbytečné a u některých i zavádějící."

Pohlédla jsem na ni. „Zavádějící?"

„Nutí tě přát si život, který není možný."

„Ale nemyslíš, že právě vzdělání může dívce ukázat, co by *mohlo* být možné?" namítla jsem.

Matka se tiše zasmála. „Bertho, jsi tak mladá. Ještě tomu nerozumíš. Ale jednoho dne pochopíš."

Měla pravdu. Nerozuměla jsem tomu. Vzpomněla jsem si na Bibli a uvažovala, jestli otcův pocit zklamání ze mě nějak souvisí s matčinými pochybami ohledně našeho vzdělání. *Jenom děvče* se potřebovalo naučit dost, aby vedlo dům a vychovávalo děti. Pokud nešlo o dceru statkáře a nepotřebovala rozumět zvířatům. Jenže pokud tomu věřil také *Vater*, proč nás potom posílal na střední školu?

„Co říká *Vater* na to, když se přete, že pro mě a sestry je vzdělání zbytečné?“ zeptala jsem se.

„Nepře se.“

„Ale proč…?

„Líbí se mu představa, že jste mezi dcerami boháčů. Těší ho, že si může dovolit vás posílat na tak prestižní školu. Věří, že vám díky tomu vzrostou vyhlídky na uzavření dobrého sňatku. Třeba s bratry vašich spolužaček.“

Zírala jsem na ni. Nepřestávala pozorovat koně. *Vater* nás posílal na drahou střední školu ne proto, abychom získaly vzdělání, ale aby se zlepšily naše šance, že potkáme bohaté nápadníky. Nikdy mě nenapadlo, že by mohl mít takovou motivaci.

„Proto nás *Vater* vybízí, abychom přijímaly tolik pozvání na návštěvu?“

Zvedla ruku a na něco ukázala. „Podívej se, ten šedý hřebec se utrhl!“

Sledovaly jsme, jak svalnatý hanoverský kůň poté, co vytrhl otěže z rukou muže v bílých kalhotách, zamířil ke skupince tří koní uvázaných u zábradlí. Trojice se vyděšeně rozběhla na všechny strany, jak jí to postroje dovolily. K šedákovi spěchali dva podkoní. Zatočil se dokola, vzepjal se a pohodil hlavou jejich směrem, jako by je vyzýval k pronásledování, a pak znovu vyrazil vpřed.

Kůň, s udidlem narážejícím do jeho tváří a krku uháněl tryskem přes jízdárnu směrem k nám. Kopyta dusala, nozdry se mu chvěly. Muži se rozprchli. Hřebcův ocas byl zdvižený

jako vlasatý prapor, žíně třpytící se na slunci připomínaly plameny. Ucítila jsem, jak se mi na kotník tlačí něco chlupatého. Affie se snažila ukrýt pod lavičkou. Bylo to rozumné. Kůň se hnal rychle k nám. Z jeho síly a energie bylo zjevné, že přeskočí dřevěné ohrazení, které nás od něj dělilo, a že jsme mu přímo v cestě.

Bez rozmýšlení jsem popadla matku za ruku. Zprudka se nadechla a já jsem se k ní obrátila. Nespouštěla zrak z koně, měla široký úsměv a zrudlé tváře. Affie zakňučela.

„Mutter!“ vykřikla jsem.

„To je v pořádku,“ stiskla mi ruku.

Nevěřila jsem jí. Kůň stále pádil tryskem k nám. Nic nenaznačovalo, že se chystá zpomalit. Affie znovu zakňučela. Zatajila jsem dech. Země se chvěla. Hřebec se možná i dotkl ohrazení, když se prudce zarazil. Stál před námi, třásl se, hrabal v zemi a frkal. Vydechla jsem, natáhla ruku a pohladila Affii.

„Úžasné zvíře!“ zašeptala matka. „Přesně takový by měl být pořád. Takoví by měli být *všichni*. Volně běžet. Zbavení povozů, pluhů, mlýnů a jezdců. Zbavení kavalérie. Volní, jako mají koně být.“

Nikdy předtím jsem nezažila, že by měla tak rozzářené oči. Poprvé jsem si ji dokázala představit jako dívku na statku.

„Volní?“ opakovala jsem.

Hlasitě vydechla. Moje slova zrušila kouzlo. „Až někdy uvidíš koně odpočívat nebo si hrát na venkově, porozumíš,“ řekla.

Evidentně jsem toho v ten den nechápala spoustu.

„Je neštěstí, že jsme je zotročili, spoutali postroji a biči si vynucujeme jejich poslušnost,“ poznamenala *Mutter*.

Muž v bílých rajtkách zamračeně přistoupil ke koni, popadl otěže a vedl ho pryč. Matka vstala.

„Ano. To *my* potřebujeme jejich sílu,“ povzdechla znovu a zamířila k domovu.

KAPITOLA 3

1863

Pforzheim, Německo

Otcův instinkt, že zápisem dcer na prestižní střední školu ve Pforzheimu zvýší naše vyhlídky na sňatek, se brzy potvrdil. Dva dny po svých osmnáctých narozeninách se Emilie vdala za Gustava, bratra své spolužačky. Byl to druhý syn významného zlatníka a otec byl touhle partií tak potěšen, že ve svatební den odložil svou hůl. Jenže novina, kterou jsem se tu noc dozvěděla od Elise, ve mně vyvolala obavy, že se v budoucnu možná otec bude o hůl opírat mnohem víc ztěžka.

„Ještě to nikomu neříkej, ale Emilie tvrdí, že Gustav se touží přestěhovat do Ameriky," řekla, když jsme se chystaly do postele.

„Do Ameriky? No, teda! Ale proč?" zeptala jsem se a cítila vzrušení za naši starší sestru.

„Proč tam každý odjíždí? Kvůli příležitostem," podotkla Elise a zaplétala si dlouhé tmavé vlasy do copu. „Gustav touží po volnosti, aby mohl začít sám podnikat, daleko od svého otce a staršího bratra."

„Odjedou brzo?" zeptala jsem se a pohlédla přes sestřino rameno na její odraz v zrcadle.

Pokrčila rameny. „To Emilie neví. Až její muž rozhodne, sdělí jí to."

„Opravdu? A ona nebude mít při rozhodování žádné slovo?" Vybavilo se mi, že Emilie mívala *vždycky* poslední

slovo. Rozhodovala za své sourozence, a často dokonce pomáhala dospět k závěru matce.

Pak mi to došlo. „*Chce* vůbec naše sestra do Ameriky?“

Elise vstala a vlezla si do postele. „To neřekla. A co na tom záleží, Bertho? Je vdaná, a pokud chce Gustav odjet, musí i ona. Copak nechceš, aby odjela?“

„Ne, tak to není. Podle mě to bude skvělé dobrodružství, ale Emilie má třeba jiný názor. Vypadalo to, že se těší, až budou bydlet blízko nás. A *Mutter* a *Vater* taky,“ vysvětlovala jsem.

Moje sestra uhasila lampu na stolku mezi námi. „Teď už nejde o to, co pro ni chtějí *Mutter* a *Vater*. Jde o to, co chce Gustav.“ Natřásla si polštář. „Dobrou noc.“

Lehla jsem si, ale myšlenky mi nedávaly pokoj. Připadalo mi zvláštní, že moje nejstarší a nejzodpovědnější sestra teď bude žít podle přání a tužeb muže, kterého, jak jsem si uvědomovala, jsme sotva znali. Gustav byl tichý a přátelský. Nepůsobil nelaskavě a podle otce „pocházel z dobré rodiny“. Jenže co jsme o něm vlastně věděli doopravdy? Co věděla Emilie? Co mohl člověk vědět o někom, s kým byl jen zřídkakdy o samotě?

„Máš Gustava ráda?“ zeptala jsem se ve tmě.

Slyšela jsem, jak se Elise ke mně obrátila. „Ano. Myslím, že ano. Moc toho nenamluví, ale nemůžu proti němu říct nic špatného. Co ty?“

„Mám stejný pocit. Zná ho Emilie líp? Myslím než my.“

„Snad ano. Proč se ptáš?“

„Prožije s ním zbytek života.“

„Takže mají spoustu let, aby se navzájem poznali. Už spi, Bertho. Jenom si děláš zbytečné starosti,“ prohlásila Elise a z jejího tónu bylo zřejmé, že rozhovor je u konce.

Jenže já pořád nedokázala usnout. Nedělalo mi starosti jen to, že Gustava neznáme. Jako nejstarší se Emilie dávno ujala role nejzodpovědnějšího a nejspolehlivějšího z dětí Ringerových.

Emilie nás plísnila, když jsme někam přišli pozdě. Připomínala nám, ať si zapneme kabáty, a upozorňovala na louže v cestě. Učila mě číst, než na mě přišla řada po ní a Elise, abych začala chodit do školy, a naléhala, ať pomáhám se čtením Karlovi, jakmile byl dost starý. Pokud jsme se chovaly pěkně, Emilie nás pochválila, v opačném případě nás kárala. Vedla si kalendář narozenin nás všech a plánovala oslavy. Dokonce i naši rodiče se drželi stranou, když Emilie rovnala své sourozence do latě. Byla to Emilie, kdo nakonec přesvědčil otce, že mu vycházková hůl nejen usnadní chůzi, ale také mu dodá vážnost. Byla zkrátka jedním z pilířů, na kterých stála naše rodina.

Překulila jsem se na bok a zavřela oči, ale spánek nepřicházel. Elise se musí mýlit. Nedokázala jsem si představit, že si Emilie dává rozkazovat od někoho jiného. A proč by taky měla? Moje sestra byla inteligentní, praktická a schopná. Měla rozumné nápady a rozhodnutí. Gustav měl štěstí, že ji má po boku. Bylo by od něj moudré zeptat se na její názor a taky ho vyslechnout. Když jsem konečně usínala, napadlo mě ještě, že já si vezmu jen muže, který bude ochoten vyslechnout, co si myslím o rozhodnutích, jež ovlivní náš život.

O pár měsíců později k nám přišli Gustav s Emilií na nedělní oběd. Svlékli si pláště, které je chránily před deštěm venku, a krátce se s námi se všemi v hale pozdravili.

„Musím s vámi o něčem mluvit, prosím," oznámil Gustav otci a pohlédl směrem k pracovně.

Vstoupili dovnitř a zavřeli dveře. *Mutter*, Elise a já jsme pohlédly na Emilii. Odvrátila se a zamířila do přijímacího pokoje. Šly jsme za ní.

„Čekáš…?" vyhrkla *Mutter*.

„Ne," odpověděla Emilie.

Uchopila ubrus, na kterém pracovala Elise, a pozorně si ho prohlížela. „Krásný," prohlásila a nejistě se na Elise usmála.

„Vyšívání ti jde mnohem líp než mně. Umíš skvěle vybrat barvy. Uděláš i sadu ubrousků?“

Probíraly prostírání, jestli má Elise udělat dvanáct, nebo šestnáct ubrousků a jak by měly barvy květin na ubruse ladit se závěsy v jídelně, kterou si Elise v budoucnu představovala. Přijímací pokoj, se známým masivním nábytkem, těžkými závěsy, krbem a stěnami zdobenými gobelíny a obrazy, byl mou oblíbenou místností v domě. Byl prostorný a pohodlný a odehrály se v něm nejdůležitější rozhovory v mém životě. Šlo o místo rodinných debat, smíchu a tiché pospolitosti. Dnes však v pokoji vládlo dusivé napětí, jako by všichni přítomní chtěli být někde jinde. Přešla jsem k oknu a vyhlédla ven.

Ulice byla posetá kalužemi a déšť, spíš mrholení než průtrž mračen, vrhal na všechno šedý stín, takže se zdálo, že den pokročil víc než ve skutečnosti. Kolem projela drožka, podkovy zvonily, postroje cinkaly a od kol stříkala voda. Den byl chladný, ale já pocit chladu neměla. Uvolnila jsem si límeček šatů a přiblížila ucho k oknu v naději, že šum deště pohltí hlasy v pokoji. Nechtěla jsem si povídat o vyšívání, závěsech nebo výzdobě jídelny. Ten hovor byl umělý, sloužil jen k odpoutání pozornosti od skutečného rozhovoru, který probíhal v pracovně. Déšť byl příliš slabý, aby přehlušil klábosení. Už jsem to nedokázala snést. Obrátila jsem se k matce a sestrám.

„O čem mluví Gustav s otcem?“ zeptala jsem se.

Elise se na mě zamračila. *Mutter* pohlédla na Emilii, která skryla tvář tím, že zvedla výšivku, aby si ji naoko pozorněji prohlédla. Neodpověděly.

„No?“

Elise přimhouřila oči. „Bertho, teď ne,“ řekla.

„Proč? Proč si nemůžeme promluvit o tom, co se děje? Proč nám Emilie nemůže říct, co se děje v *jejím* životě? Proč musíme čekat, až se to dozvíme od Gustava?“ zeptala jsem se.

Mutter upřela pohled nejprve na mě, pak na Elise, čelo zachmuřené. „Co se děje?“

Pohlédly jsme na Emilii. Obrátila se k nám zády, ale zvedající se ramena ji prozradila. Nepamatovala jsem se, že bych kdy viděla svoji starší sestru plakat.

„Podívej se, cos provedla,“ zavrčela Elise.

Zaslechly jsme šoupání bot u dveří. Stál tam *Vater* s Emiliiným manželem po boku.

„Gustav vám chce něco sdělit,“ oznámil otec nepřesvědčivě veselým tónem.

Zavládlo ticho. Emilie se k nám obrátila a konečky prstů si přejela po tvářích.

„Příští měsíc odplouváme do Ameriky,“ řekl Gustav.

„Do Ameriky?“ nechápala *Mutter*.

„Ano. Můj strýc se usadil v Milwaukee. Je přesvědčený, že jsou tam pro mě dobré obchodní vyhlídky.“

Matka se obrátila k Emilii. „Mil… Mil… kde?“

„Milwaukee,“ opakoval Gustav, jako by nevěřil, že moje sestra odpoví. Nebo si možná myslel, že to jméno taky nedokáže vyslovit. „Leží na březích velkého jezera a je to rozrůstající se město se spoustou potřeb a příležitostí.“

Krátce nato vládla při obědě v jídelně skleslá nálada. Záležitost byla rozhodnutá: Gustav a Emilie se do měsíce přestěhují do Milwaukee. Raději jsem se na Emilii nedívala v obavách, co by se mohlo stát, kdyby se naše zraky střetly. Rozpláče se znovu?

Elise na mě pohlédla a já jsem viděla, že mě chápe. Kdybychom byly o samotě, dala bych najevo svůj názor. Řekla bych jí, jak je to nefér, že Emilie už nemá žádné právo rozhodovat o své budoucnosti. Argumentovala bych, že *Vater* měl trvat na tom, aby jeho dcera dostala na vybranou. Elise by mě vyslechla a pak mě uklidnila jinými možnými vyhlídkami. Tak jako Emilie byla mým svědomím, Elise byla zase jako můj hojivý balzám. Jenže teď jsem viděla, že je Elise stejně

znepokojená jako já při představě, že svou sestru už možná nikdy nespatříme. *Mutter* nezvedla zrak od talíře. Dokonce i *Vater*, který by u kohokoli jiného obdivoval kuráž, že se chystá podnikat v nové zemi, mlčel. Zmítal se mezi tím, že se jeho dcera dobře vdala, a důsledkem tohoto výhodného sňatku v podobě jejího odchodu do zcela jiné části světa.

Během týdnů zbývajících do Emiliina odjezdu se v domě Ringerových zabydlelo mlčení. Dokonce i naše drobotina, která ještě nechápala, co se děje, byla zticha. *Mutter* chodila po domě jako němá.

„Přišly jsme o dva hlasy," poznamenala Elise.

„Ale jí se zase vrátí, nebo ne?" zeptala jsem se.

Sestra pokrčila rameny.

Pokusila jsem se o jiný přístup. „Pokud *Mutter* tak rozrušilo, že Emilie odjíždí, proč nic nenamítala? Proč nikdo v rodině nic neřekl k tomu, že naše sestra se ani slůvkem nezmínila, jestli do Ameriky chce? Co se stalo s jejím hlasem, když se vdala?"

„Každý se bojí změny. To je celé," opáčila Elise. Pronesla to ale spíš zamyšleně než s jistotou. A mě nijak nepřesvědčila.

„Změny? O jaké změně to mluvíš? O změně země nebo o způsobu, jakým se musí změnit *ona*, a to jen proto, že je teď vdaná?"

Elise neuhnula pohledem. „Emilie se nezměnila – přizpůsobuje se. To prostě lidé dělají, když se změní jejich situace, a život pokračuje dál. Poznáš to sama, Bertho. Tak to prostě chodí."

„Přizpůsobuje se taky Gustav?" zeptala jsem se.

„Nevím. Nejspíš ano," odvětila bez dalšího vysvětlování.

* * *

Nikdo by to sice nepřiznal, ale slyšet syčení vlaku, sledovat protáčení kol a pak oblak páry v kolejišti, když Emilie a Gustav odjeli, byla skoro úleva. Z nástupiště nového nádraží ve Pforzheimu, stejně hladkého a čistého jako mramor pod našima nohama, jsme jim mávali, dokud se kouř nerozplynul. Pak se matka se suchýma očima obrátila k otci a znovu našla svůj hlas.

„Co byl zač ten mladý muž, s nímž jsi mluvil?“ zeptala se.

„Werner Miethe. Gustavův přítel. Chce se mnou probrat nástroj, který navrhl pro tesaře. Jeho otec pracuje pro město. Právník. Měli bychom ho pozvat k nám domů.“

„Otce?“ podivila se *Mutter*.

„Jistěže ne – syna, Wernera,“ podotkl *Vater* s pohledem na Elise, která kráčela vpředu a postrkovala Herberta s Erwinem k drožce.

Nejdříve jsme od Emilie dostávali dopis co dva tři měsíce. Zařizování domu v Milwaukee nebylo snadné, zvlášť bez služebné nebo kuchařky. Když se jí narodilo první dítě, intervaly mezi jednotlivými dopisy se začaly prodlužovat.

Železniční síť v Německu se stále víc rozrůstala. Spolu s ní prosperovalo ocelářství a další obory. *Vater* nám vysvětlil, že se hovoří o znárodnění některých velkých podniků, aby se podpořila industrializace, jenže není jasné, jak to provést.

Vzhledem k tomu, že Karl se spíš než o stavbu budov zajímal o výrobu nábytku a ostatní chlapci byli příliš malí na to, aby mu mohli nějak pomoct, měl náš otec práce až nad hlavu. Karlův nezájem o otcovo podnikání vedl také k tomu, že *Vater* hledal další ucho, které mu bude naslouchat. Potěšilo ho, že to moje je stále k dispozici. Ačkoli už mě nezval na obhlídku svých projektů – „Není to místo pro mladou dámu“ –, moc rád se mnou hovořil nejen o své práci, ale také o tom, co se děje v jiných firmách.

Elise dokončila své vzdělávání a ujala se Emiliiny role po matčině boku. Přestěhovala se do Emiliina pokoje a ve společném pokoji zaujala místo naše mladší sestra Amelia.

„Je strašně hlučná," stěžovala jsem si, když jsme jednou odpoledne s Elise venčily Affii u řeky Enz. „Opravdu se nechceš nastěhovat zpátky?"

„Je jenom nadšená, že je se starší sestrou. Tys byla stejná, když ses ke mně nastěhovala," ujistila mě Elise.

Temná řeka pomalu plynula a my jsme kráčely po pěšině pod románskými oblouky zvonice kostela svatého Michaela. Zvony mlčely, a protože se rychle šeřilo, nikdo kolem nebyl. Všude vládl klid, dokud Affie nevyčenichala párek kachen, které vyděšeně zaskřehotaly, přelétly řeku a přistály u protějšího břehu. Fenka několikrát ostře vyštěkla a pak se vrhla do dlouhé trávy na břehu řeky pátrat po dalších nic netušících tvorech.

Elise se do mě zavěsila. „Všichni se někam posouváme, jdeme dál životem," poznamenala.

„Ano, já vím. Vlastně mi to nevadí. Jenom prostě…"

„Nemluvím jenom o Amelii."

Pohlédla jsem na ni. „Jak to myslíš?"

„Werner si chce promluvit s otcem."

„Werner? Promluvit s otcem? Chceš říct, že ty a Werner…"

Usmála se a přikývla.

Během měsíců po odjezdu Emilie a Gustava se stal Werner častým hostem v našem domě. Tehdy na nádraží jsem z otcových slov pojala podezření, že ten muž nejspíš bude potenciálním nápadníkem pro Elise. Jak mi mohlo uniknout, co se mezitím stalo? Proč se mi sestra nesvěřila?

„Ale kdy k tomu došlo? Proč ses mi o tom nezmínila?"

Stiskla mi paži. „*Mutter* říkala, že bude lepší, když budu mlčet, dokud…"

„Dokud?"

„Dokud to nebude jisté."

„Proč ne?“

„Nechtěli jsme tě rozrušit.“

Vyvlekla jsem paži z jejího sevření a obrátila se k sestře. „Proč by mě to mělo rozrušit? Máš… Máš ho ráda?“

„Ano,“ usmála se, ale klopila zrak.

„Tak proč? Já bych ti to řekla hned. Byla bys první člověk, kterému bych se svěřila,“ ujistila jsem ji a vnímala, jak dětinsky to zní.

„Já vím,“ pípla Elise tiše.

„Tak proč?“

„Protože Werner a já taky odjedeme do Milwaukee.“

KAPITOLA 4

1869

Pforzheim, Německo

Když se krátce po svatbě Elise a Werner připravovali na odjezd z Pforzheimu za Emilií a Gustavem do Milwaukee, slíbila mi sestra, že bude psát každý druhý měsíc.

„I když přijdou děti, budu ti psát," ujistila mě a vzala mé dlaně do svých, jako by chtěla stvrdit úmluvu, zatímco jsme stály na stejném nablýskaném nástupišti, ze kterého jsme mávali na rozloučenou Emilii a Gustavovi.

Nebyl důvod pochybovat o úmyslech mé sestry, ale nedokázala jsem se zbavit myšlenky na to, jak zřídkavé se staly listy od Emilie. V minulém roce jsme dostali jen jeden o Vánocích. V něm si naše nejstarší sestra stěžovala, jak navzdory růstu Gustavova podnikání ve výrobě nářadí má jen zřídka čas, aby dělala něco jiného, než pečovala o rodinu a dům.

Gustav nevěří, že potřebuju v domě pomoc. A i kdyby ano, těžko bych hledala takové sloužící, jaké jsme znali v Německu. Teprve teď si uvědomuji, jaké jsme měli štěstí.

Nebyla to jen obava z toho, že s přibývajícími měsíci a roky a také vzhledem ke vzdálenosti, která nás dělila, budu od Elise dostávat stále méně zpráv. Starosti mi dělalo to, že ztratím svou nejbližší důvěrnici. Ačkoli v domě bylo pořád

šest dalších sourozenců, bez Elise už to nebude stejné. Bude mi scházet její vnímavost, družnost a veselý smích. Nikdo jiný nedokázal zaplašit mé pochyby a starosti uklidňující logikou tak jako ona. Elise se mnou za každého počasí chodívala na procházky s Affií kolem řeky Enz. Byla to ona, kdo si ode mě tajně bral mé vyšívání a tak, aby si toho *Mutter* nevšimla, dokončil stehy, které se mi nedařily. Kdo mi bude v kostele při otupující mši šeptat do ucha vtípky a následně mi tisknout ruku, až se budu snažit potlačit smích?

Když jsem se dívala, jak s Wernerem odjíždějí, pochybovala jsem, že ještě někdy najdu tak dobrou přítelkyni jako Elise. Nebyla to jen moje nejmilejší sestra a kamarádka, ale také uhlík, který ozařoval moji duši. Její dopisy z Ameriky – zpočátku skutečně dodržela slib a psala co dva měsíce – jen potvrdily moje obavy. Byla nenahraditelná. Ale třebaže mě psaní od ní nemohla naplnit tolik jako Elisina přítomnost, i přesto mě pokaždé rozveselila.

Na rozdíl od Emiliiných sporadických seznamů nářků z Milwaukee překypovaly Elisiny dopisy barvami, dobrodružstvím a životem. Psala o tom, jak ranní slunce vytvořilo zlatou cestu přes Michiganské jezero, které popisovala jako „nekonečnou masu tyrkysové vody, tak velkou, že by to mohl být oceán, jenž dělí Evropu od Ameriky“. Líčila pláže s bílým pískem a zalesněnými okraji a dodala, že s Wernerem jsou odhodláni každý měsíc prozkoumat novou. Při jednom ze svých víkendových výletů narazili na stádo jelenů, kteří se tiše popásali u vody.

Leželi jsme mezi keři a pozorovali je. Bylo mezi nimi několik energických kolouchů, kteří mi připomněli Theklu a Julia, když se honí v parku ve Pforzheimu. Kdo by to byl řekl, že divocí tvorové si budou s takovou chutí hrát! Kéž bys je mohla vidět, Bertho.

Elise popisovala, jak rozlehlá je jejich nová země, vzdálenosti mezi městy, ruch Milwaukee a radost z poznávání různých lidí a zažívání nových věcí. V porovnání s tím mi obloha ve Pforzheimu připadala nízká a život předvídatelný. Vzrušení mé sestry bylo nakažlivé a já jsem odpověděla obdobně.

Snad až budete mít s Wernerem děti, podaří se mi přesvědčit otce a matku, aby mě k vám poslali. Budu tvrdit, že potřebuješ pomoc a že mi otec musí zaplatit cestu do Ameriky. Toužím poznat Milwaukee spolu s vámi.

Elise byla ve své odpovědi až nepříjemně opatrná.

Bylo by báječné mít tě nablízku, sestřičko, ale nejde to. Není moudré ani bezpečné, abys cestovala sama nebo sem přišla jako svobodná žena. Obtěžovali by tě tady nejrůznější zoufalí a nevhodní muži, džentlmenů tu není mnoho. Vdej se za dobrého muže z Pforzheimu, přesvědč ho, ať tě sem přiveze, a budeme společně vychovávat naše děti.

Od Elise jsem nátlak, abych se vdala, neočekávala. Stačil mi ten, který jsem zažívala od svého okolí.

Jednou jsem otce zaslechla říkat: „Některá její spolužačka má určitě vhodného bratra nebo bratrance. Je jí dvacet. Emilie a Elise už byly v jejím věku vdané a žily v Americe."

Nečekala jsem na matčinu odpověď. Čím netrpělivější byli moji rodiče, abych se vdala, tím méně se mi do něčeho takového chtělo. Copak neměli na práci nic důležitějšího, než hledat mi manžela? Stále více se ukazovalo, že ne. *Vater* s sebou několikrát týdně při návratu z práce přivedl jiného muže. Některé pozval na skleničku, jiní se zdrželi na večeři. Byli si podobní jako vejce vejci. Nešlo jen o to, že mě ti muži ničím nezaujali – každé seznámení a očekávání v očích

mých rodičů, které je doprovázelo, mi připomínaly, že moje hodnota se bude měřit podle muže, jenž mě dostane. Vůbec nezáleželo na tom, co jsem se naučila ve škole a od otce a jaká jsem a jak by to mohlo ovlivnit moji budoucnost. Byla jsem *jenom děvče*, a pokud se dobře nevdám, zklamání mého otce dostane navrch.

Jednou dopoledne, po dalším rozpačitém večeru s nejistým cizincem u našeho stolu, jsem matce nabídla, že z obchodu v centru města přinesu přízi, kterou potřebovala. S Affií jsme se vydaly delší, malebnější trasou kolem řeky. Dvě mladé ženy kráčely proti nám opačným směrem. Hlavy měly blízko sebe a byly tak zabrány do hovoru, že si ani nevšimly, že jsem ustoupila stranou, aby mohly projít. *Jsou to sestry?* uvažovala jsem. *O čem se baví? Jsou jejich rodiče stejně jako ti moji odhodlaní je provdat?* Představovala jsem si, jakou radu by mi dala Elise, kdyby tady byla.

„Vždycky máš tendenci jednat opačně, když se tě lidé snaží přesvědčit, abys něco udělala, Bertho. Chováš se umíněně, protože nemáš z principu ráda, když ti lidé něco nařizují, ale už se nezamyslíš, jestli by pro tebe to, co po tobě chtějí, nemohlo být užitečné. Mohlo by se to obrátit proti tobě. Možná by ses měla snažit být méně vzpurná.“ Něco takového by asi řekla.

Popadla jsem oslintaný, napůl sežvýkaný klacek, který mi Affie položila k nohám.

„Má pravdu,“ oslovila jsem psa.

Affie přede mnou couvala a nespouštěla oči z klacku.

„Měla bych se snažit být víc přívětivá. Co ty na to, Affie? Budeme souhlasit, že příští týden vyrazíme na piknik do maulbronnského kláštera a setkáme se s místní smetánkou?“ Affie ostře vyštěkla. „Co? Aha, souhlasíš, ale pojedeš jenom v případě, že ti okamžitě hodím ten klacek.“

* * *

Na ten inzerát narazil *Vater* o pár dní dříve v novinách.

„Tohle by se ti mohlo líbit, Bertho," řekl. „Společenský klub v Eintrachtu zorganizoval výlet do cisterciáckého kláštera. Bude tam hudební vystoupení a po něm piknik."

Podal mi noviny. Pohlédla jsem na inzerát a odložila je. Vzápětí je popadla *Mutter*.

„Poslouchej. ‚Drožky odjíždějí od jízdárny'," četla. „Elegantní záležitost. Doprovodím tě."

„V maulbronnském klášteře jsem byla. Před rokem jsi mi ukazoval gotickou věž, tatínku, a vysvětloval, jak ji postavili," namítla jsem.

„*Ja*, ale tohle je společenská událost. Nebudeš zkoumat budovy. Budeš se seznamovat s… ehm… lidmi," oznámil otec a popotáhl si vestu přes břicho.

„Den v přírodě nám oběma prospěje," dodala *Mutter*.

„Budu o tom uvažovat," odpověděla jsem a zamířila ke dveřím. „Jestli pojedeme, měly bychom vzít Affii. Taky má přírodu ráda."

Vater si povzdychl, zatímco *Mutter* se na mě pousmála.

Jak se ukázalo, vzít s sebou na výlet Affii nebylo zrovna příjemné. V určený čas jsme s *Mutter* a dalšími účastníky stáli u jízdárny, když pořadatel z Eintrachtského společenského klubu – drobný muž s nejupravenějším nejčernějším knírkem, jaký jsem kdy viděla – mávl rukama naším směrem.

„*Vy* musíte počkat a cestovat samy v poslední drožce," prohlásil. „Nechci nikoho uvádět v rozpaky naléháním, aby se dělil o sedadlo se psem."

„O sedadlo? Náš pes přirozeně zůstane na podlaze," namítla matka.

„To je jedno." A obrátil se k ženě v nadýchaných modrých šatech.

Vzala jsem matku pod paží a poodešly jsme dál, abychom uvolnily místo ostatním.

„No teda," pronesla. Prudce dýchala nosem a klobouk měla nakřivo. „Taková scéna kvůli malému psíkovi. Lidé z města jsou poslední dobou čím dál úzkostlivější."

„Není kam spěchat, *Mutter*. Klášter je tady už celá století. Nikam neuteče. A nebude špatné mít drožku jenom pro sebe."

„Tohle má být *společenské* setkání, Bertho," podotkla.

Z dálky jsme pozorovaly, jak se drožky řadí a tažené páry koní – většinou barevně sladěnými – přijíždějí k místu, kde se shromáždili účastníci výletu. Postroje cinkaly, podkovy klapaly na dláždění a vozy sténaly a vrzaly, když do nich šplhali muži, ženy a několik dětí.

S každým koněm, jehož před nás předvedli, se výraz v matčině tváři uvolňoval. Vráska, která se jí objevila na čele, když nás pan Upravený knír zahnal na konec řady, zmizela. Ústa měla měkká a rty se jí pohybovaly, jako by něco tiše pronášela.

Shýbla jsem se k Affii. „To ti koně," pošeptala jsem jí. „Okouzlili ji."

Dav prořídl a zbývaly už jenom tři poslední drožky, když se jeden z tmavých hnědáků zapřažených do prostředního vozu znepokojil. Zanaříkal – spíš zakvičel, než zaržál – a ucouvl, jak mu to zadní řemen a ojnice dovolily. Kůň vedle zavrávoral, drožka se zatřásla a vozka zahřímal.

„Stát! Stůjte, vy tupá hovada!" zařval a snažil se udržel na kozlíku.

Nervózní kůň znovu zaržál, zabušil předními kopyty ve vzduchu a narazil do partnera. Vozka se přidržel jednou rukou kozlíku, zvedl bič a udeřil jím koně po zadku. Jednou. Dvakrát. Třikrát. Zvířata se vystrašeně strkala a neklidné zvíře se znovu pokusilo ucouvnout. Vozka opět zvedl paži.

„Dost! Nechte toho! Okamžitě přestaňte!"

Byla to *Mutter*. Se zvednutými sukněmi seskočila z chodníku a rozběhla se ke koním. Na okamžik mě napadlo, že ji

vozka přetáhne bičem, ale ten ztuhl, ruku zvednutou, když kožené řemínky dopadly na střechu drožky. Koně, nyní znepokojení matčiným příchodem, sebou trhali a vyvalovali oči. *Mutter* popadla do obou rukou otěže narušitele.

„Tiše," pronesla a naklonila se ke zvířeti. „Tiše."

Kůň se uklidnil. Matka se natáhla po otěžích druhého zvířete, dala jim hlavy k sobě a pošeptala jim něco, co slyšeli jen oni tři. Nakonec zamračeně vzhlédla k vozkovi.

„Podívejte se," trhla hlavou ke koňské hrudi. „Má zkroucenou podpínku. Přezka to nebohé zvíře bodá. Slezte dolů a spravte ji, zatímco je podržím."

O chvíli později, když jsme nastoupily do poslední drožky, matka stále ztěžka dýchala. Klesla na sedadlo a sundala si klobouk. Affie se jí položila k nohám.

„Je strašlivé, co děláme koním," pronesla *Mutter*. „Toho muže by neměli pouštět k žádným zvířatům. Copak neviděl, že ten kůň má bolesti? K čemu bylo, že ho tloukl bičem?"

Přikývla jsem, stále ohromená, jak rychle matka odhalila problém a zklidnila koně. Posadila jsem se naproti ní a roztáhla sukně. Udělalo se horko a mě znovu napadlo, jak je pohodlné, že máme drožku jen pro sebe. Hlas u dveří naznačil, že se to záhy změní.

„Dobré dopoledne. To je úleva. Bál jsem se, že jdu pozdě!"

Ve dveřích se objevil vysoký štíhlý muž. Sundal si klobouk a přikrčil se, aby nepraštil hlavou do střechy. Pohlédl na Affii – a moje sukně rozložené na sedadle – a posadil se vedle matky.

„Dobré dopoledne," odpověděla matka a ovívala se kloboukem. „Ale vy *jdete* pozdě. Zdržely jsme se jenom kvůli neschopnému vozkovi."

„Tak to je mi líto, ale současně jsem rád," poznamenal muž a letmo mi pohlédl do očí. „Chci říct, jinak bych ten výlet zmeškal."

Mutter pohlédla na jeho zaprášené boty, poněkud krátké kalhoty a nemódní sako s rukávy tak dlouhými, že je měl skoro po klouby prstů. Do naleštěného a slibného šviháka, kterého pro mě s otcem v ten den očekávali, měl rozhodně daleko.

Drožka se zhoupla a vyrazili jsme. Muž zašátral po kapsách saka a nakonec vylovil ne jedny, ale dvoje hodinky. Držel je vedle sebe a pečlivě je sledoval, jako by porovnával jejich spolehlivost. Využila jsem příležitost k tomu, abych si ho lépe prohlédla.

Úzký obličej měl jemný a hladce oholený až na souměrný knír v anglickém stylu, který jako by mu vycházel z nosu. Ten mi připomněl nos řeckých soch, jejichž ilustrace jsem viděla v učebnicích. Lesklé tmavé vlasy měl sčesané dozadu, takže odhalovaly široké čelo a hluboko posazené vážné oči. Cizincův oděv byl sice chatrný, ale on sám byl pohledný. „Dobře stavěný“, jak by řekla Elise. Vsunul hodinky do dvou různých kapes, vzhlédl a všiml si, jak na něj zírám. Rychle jsem odvrátila zrak.

Odkašlal si. *Mutter* na něj pohlédla. „Děkuji, že jste se rozdělily o drožku,“ řekl. „Jsem *Herr* Benz. Karl Benz.“

„*Frau* Ringer a moje dcera Bertha,“ odvětila *Mutter*.

Znovu na mě pohlédl. Naše pohledy se krátce střetly. Tentokrát jsme se usmáli.

„Co – smím-li se zeptat, *Frau* Ringer – způsobilo to zpoždění?“ zeptal se a znovu se podíval na matku. „Zmínila jste vozku.“

Přetřela jsem si krk, který mě svědil při představě obnovené matčiny zášti vůči vozkovi. A opravdu, posadila se zpříma, a zatímco si znovu ovívala tvář kloboukem, vylíčila mu incident. Podrobně popsala, co se přihodilo, občas se odmlčela, aby měla jistotu, že *Herr* Benz drží krok. Povzbudivě přikyvoval, zatímco zuřila nad neschopností vozky a jeho drsným jednáním s nervózním koněm i nad způsobem, jakým

se celkově zachází s koňmi. Hlas měla stále pronikavější a zprudka dýchala. Affie vstala a stáhla se blíž ke mně.

„Pokaždé když vyjdu na ulici, jsem rozčarovaná, jak s koňmi špatně zacházejí právě ti lidé, kteří se na ně při své každodenní práci tak silně spoléhají," uzavřela. „Je to bolestné a cítím strašný vztek. Něco by se mělo udělat."

„Drožky bez koní," poznamenal *Herr* Benz, když se matka odmlčela dostatečně dlouho, aby se dostal ke slovu.

Zadívaly jsme se na něj.

„Drožky bez koní?" opakovala matka, jako by měla dojem, že špatně slyšela.

„Ano. Drožky bez koní. Vozidla jako lokomotivy, ale bez kolejí. Samohybný vůz na silnice, který nevyžaduje koleje. Drožka jako tahle," ukázal na prostor kolem nás, „ale bez koní. Přesně to potřebujeme."

Mutter se opřela a zadívala se na něj přimhouřenýma očima. „Ano. Tedy, já nevím…"

„To je můj plán. Vynalézt a postavit drožky bez koní, které uvezou dva, tři nebo čtyři lidi. Představuji si, že v každém domě a firmě bude jeden," vysvětloval.

Mutter si povzdychla a začala se znovu ovívat. Ještě jsme nedorazili do cíle a ona vypadala vyčerpaně.

„Ale jak?" zeptala jsem se neschopná zkrotit svoji zvědavost. „Jak je to podle vás uskutečnitelné? Bude vaši drožku bez koní pohánět pára? Jako lokomotivu?"

Herr Benz na mě pohlédl. Oči měl světlé, mnohem světlejší, než jsem čekala.

„Rozumíte tomu, jak jsou poháněny vlaky?" zeptal se.

„Ano, samozřejmě. Jsem vzdělaná. A navíc je můj otec podnikatel. Poslouchala jsem, když mu ten proces před lety vysvětlovali. Takže?"

Zamrkal a zatvářil se nejistě. Byla jsem zklamaná. Neměl žádný plán.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázku z knihy První žena za volantem**.**
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.